

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

عقد سلام واستصناع

بحث مقایسوی بین مذاهب ابعه

(پایان نامه ماستری)

محصل: مطیع الله فایز

استاد رهنما: دکتور محمد یونس ابراهیمی

سال: ۱۳۹۹ هـ ش

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات
وقانون
پروگرام ماستری
فقه و قانون

امارت اسلامی
افغانستان
وزارت تحصیلات
عالی
معینیت امور

عقد سلم و استصناع
بحث مقایسوی بین مذاهب اربعه
(پایان نامه ماستری)

محصل: مطیع الله فایز

استاد رهنما: دکتور محمد یونس ابراهیمی

سال: 1399 هـ ش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتَ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتَ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتَ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپیارتمنت فقه و قانون

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترم مطیع الله ولد سکندر شاه: ID: 98-561-SH-MSF محصل دور هفتم فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: عقد سلم و استصناع بحث مقایسوی بین مذاهب اربعه به روز سه شنبه ۱۳/۱۶/۱۴۰۱ هـ ش موفقاته دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۵ (نمره به عدد) نود و پنج (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

شماره	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	استاد وزیر محمد سعیدی	عضو هیات	
۲	دکتور محمد سلیم مدنی	عضو هیات	
۳	دکتور محمد یونس ابراهیمی	استاد رهنما و رئیس جلسه	

..... معاون علمی

..... امر بورد ماستری

خلاصه تحقیق

عقدسلم و استصناع در زندگی انسان ها نقش مهم دارند، چون عقدنخست برای تمویل اقتصادی و تهیه مصارف روزانه کاربرد دارد و عقددومی در توسعه تولیدات صنعتی نقش بارز دارد و صنعت امروز درجهان حرف اول را میزند و تمام جوانب زندگی انسان وابسته به صنایع مختلف گردیده است. موتر، طیاره، خانه وکاشانه، ماشین های تولیدی، دستگاه های چاپ، دستگاه های پاکیزگی و انواع ظروف و امثال آن دست آورد صنعت و استصناع است.

گاهی در زندگی نیاز به پول نقد پیدا میشود و حصول آن به طریق عقدقرض نیز میسر نمیباشد به خصوص در عصر حاضر که مفهوم تعاون همکاری کم رنگ شده و به جای آن زراندوزی و مال پرستی پررنگ گردیده است. جهت حل این مشکل شریعت اسلامی عقدپیش فروش را مشروع قرار داده است و در آن نیازمند جنس را به طور پیش فروش معامله میکند و پول را به گونه فوری و نقد در مجلس معامله قبض میکند و نیازهای فردی و تولیدی خود را مرفوع میسازد، سپس در زمان مقرر متاع را به خریدار تسلیم میکند و از این جریان در فقه اسلامی به عقدسلم تعبیر میشود. عقدسلم در گذشته بیشتر در فروش محصولات زراعتی و حیوانی کاربرد داشته و امروز ساحه کاربرد آن وسیع گردیده است. در عصر حاضر از آن در ساحه تولیدات، صنعت و تجارت استفاده میشود و در بانکداری اسلامی نیز شیوه معروف است.

گاهی در زندگی انسان نیاز به وسایل مخصوص پیدا میکند که در بازار وجود ندارد و جهت رفع این مشکل شریعت اسلامی قرارداد سفارش به ساخت را مشروع قرار داده است و از این طریق شخص نیازهای روزانه خود را تأمین و وسایل زندگی را حصول میکند و قیمت آن را به طور معمول به اقساط برای صنعتکاران پرداخت میکند، از این در فقه اسلامی به عقد استصناع تعبیر میشود و در عصر حاضر بیشتر این در ساخت منازل و آپارتمان ها کاربرد دارد. پیرامون مشروعیت آن فقیهان اسلامی اختلاف دیدگاه دارند. به نظر نویسنده راجح مشروعیت آن است، چون که مردم به این عقد نیاز دارند، همچنان در مورد ماهیت آن نظریات مختلف ارایه گردیده است. به نظر نویسنده، راجح لازم بودن عقد استصناع است، چون که آثار مثبت دارد و سبب ترویج بیشتر این عقد می گردد و نیازهای جامعه و افراد به اساس لزوم عقد مذکور محقق میشود.

در تحقیق حاضر عقدسلم و استصناع در سه فصل از منظر شریعت اسلامی بررسی گردیده و در میان دیدگاه های فقیهان مذاهب مشهور چهارگانه به صورت مختصر مقارنه و مقایسه نیز شده است. نظر به اهمیت روز افزون این دو عقد، مفهوم، شروط، موارد کاربرد و احکام آن را در روشنی نصوص قرآن کریم و سنت نبوی بیان شده تا مسلمانان با آگاهی و سهولت در چوکات آن به انجام آن مبادرت ورزند.

کلید واژه ها: عقد، سلم، استصناع، مقایسه، مذاهب

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

تقديم	Error! Bookmark not defined.....
سياست‌گزاري	Error! Bookmark not defined.....
خلاصه تحقيق	ب.....
فهرست مطالب	ج.....
مقدمه	Error! Bookmark not defined.....

فصل اول

عقدسلم

مبحث اول: تعريف عقدسلم، مشروعيت و حکمت آن	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: تعريف عقد در لغت و اصطلاح	Error! Bookmark not defined.....
مطلب دوم: تعريف سلم در لغت و اصطلاح	Error! Bookmark not defined.....
مطلب سوم: مشروعيت عقدسلم	Error! Bookmark not defined.....
مطلب چهارم: چگونگي عقدسلم	Error! Bookmark not defined.....
مطلب پنجم: حکمت مشروعيت عقدسلم	Error! Bookmark not defined.....
مطلب ششم: مقايسه ميان دیدگاه های مذاهب چهارگانه	Error! Bookmark not defined.
مبحث دوم: ارکان و شروط عقدسلم	Error! Bookmark not defined.....
مطلب اول: ارکان عقدسلم	Error! Bookmark not defined.....
مطلب دوم: شروط عمومي عقدسلم	Error! Bookmark not defined.....
مطلب سوم: شروط خصوصي عقدسلم	Error! Bookmark not defined.....
مطلب چهارم: احکام عقدسلم	Error! Bookmark not defined.....
مطلب پنجم: مقايسه ميان دیدگاه های مذاهب چهارگانه	Error! Bookmark not defined.

فصل دوم

انواع عقودسالم و تطبیقات معاصر آن

Error! Bookmark not defined. مبحث اول: انواع عقودسالم و تفاوت آن با عقود مماثل دیگر

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: انواع عقودسالم

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: تفاوت عقودسالم با بیع معدوم

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم: تفاوت عقودسالم با عقد بیع

Error! Bookmark not defined. مطلب چهارم: تفاوت عقودسالم با سایر عقود مماثل

Error! Bookmark not defined. مطلب پنجم: مقایسه میان دیدگاه های مذاهب چهارگانه

Error! Bookmark not defined. مبحث دوم: موارد تطبیق معاصر عقودسالم

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: مشکلات عملی عقودسالم و طرق حل آن

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: معیارهای کاربرد عقودسالم در تطبیقات معاصر

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم: کاربرد عقودسالم در بانکداری اسلامی

Error! Bookmark not defined. مطلب چهارم: کاربرد عقودسالم در تولیدات و تجارت

Error! Bookmark not defined. مطلب پنجم: مقایسه میان دیدگاه های مذاهب چهارگانه

فصل سوم

عقد استصناع

Error! Bookmark not defined. مبحث اول: تعریف عقد استصناع، مشروعیت و شروط آن

Error! Bookmark not defined. مطلب اول: تعریف عقد استصناع در لغت و اصطلاح فقه اسلامی

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: مشروعیت عقد استصناع

Error! Bookmark not defined. مطلب سوم: شرایط عقد استصناع

Error! Bookmark not defined..... مطلب چهارم: تفاوت عقداستصناع با سایر عقود

Error! Bookmark not defined. مطلب پنجم: مقایسه میان دیدگاه های مذاهب چهارگانه

Error! Bookmark not defined. مبحث دوم: احکام عقداستصناع و کاربرد آن در بانکداری اسلامی

Error! Bookmark not defined..... مطلب اول: لزوم وجواز عقداستصناع

Error! Bookmark not defined..... مطلب دوم: آثار عقداستصناع در فقه حنفی

Error! Bookmark not defined..... مطلب سوم: آثار استصناع در فقه غیر حنفی

Error! Bookmark not defined. مطلب چهارم: کاربرد عقداستصناع در بانکداری اسلامی

Error! Bookmark not defined. مطلب پنجم: کاربرد عقداستصناع در ساختمان سازی

Error! Bookmark not defined. مطلب ششم: مقایسه میان دیدگاه های مذاهب چهارگانه

6..... نتیجه گیری

8..... پیشنهادات

Error! Bookmark not defined..... فهرست ها

Error! Bookmark not defined..... فهرست آیات قرآن کریم

Error! Bookmark not defined..... فهرست احادیث

Error! Bookmark not defined..... فهرست اعلام

Error! Bookmark not defined..... فهرست منابع

Error! Bookmark not defined..... الف- کتاب ها

Error! Bookmark not defined..... ب- رساله ها

Error! Bookmark not defined..... د- مقاله

نتیجه گیری

در تحقیق انجام شده به نتایج ذیل دست پیدا کردم که به صورت فشرده تحریر میگردد:

۱. عقد عبارت است از توافق اراده دو یا چند شخص به منظور آفرینش اثر حقوقی.
۲. معادل واژه سلم در زبان فارسی، پیش فروش، پیش خرید، پیش بها و پیش پرداخت است. به لحاظ فروشنده، پیش فروش و به لحاظ خریدار پیش پرداخت گفته شده است. در فقه اسلامی به فروش کالای توصیف شده در ذمه و تأخیر شده از مجلس معامله، عقد سلم اطلاق میشود.
۳. فقیهان حنفی، مالکی، شافعی و حنبلی اتفاق نظر دارند که ایجاب و قبول رکن عقد سلم است، ولی فقیهان مالکی، شافعی و حنبلی، طرفین عقد و محل عقد را نیز جزء رکن آن میدانند، اما فقیهان حنفی آن ها را از شرایط انعقاد عقد تلقی میکنند و رکن نمیدانند.
۴. فقیهان مذکور اتفاق نظر دارند که وضاحت ایجاب و قبول، موافقت قبول با ایجاب و اتصال آن ها از شروط عمومی صیغه عقد سلم است.
۵. اتفاق دارند که صلاحیت تصرف، تعدد عاقدین و تراضی آن ها از شرایط عمومی طرفین عقد سلم است.
۶. فقیهان مذکور اتفاق نظر دارند که مشروعیت محل عقد، قدرت تسلیم دهی آن و معلوم بودن آن از شرایط عمومی محل عقد سلم است.
۷. فقیهان مذکور اتفاق نظر دارند که قطعی بودن و نبودن اختیار رؤیت و اختیار شرط از شرایط خصوصی نفس عقد سلم است، ولی اختیار شرط را فقیهان مالکی تا سه روز مجاز دانسته اند و دیگر فقیهان مذکور آن را مجاز نمیدانند.
۸. فقیهان مذکور اتفاق نظر دارند که در ثمن و مسلم فیه اموال ربوی اجتماع نکنند، این نیز شرط انعقاد عقد سلم است.
۹. فقیهان مذکور اتفاق دارند که معلوم بودن ثمن، تحویل تمام آن در مجلس معامله به فروشنده از شروط اختصاصی عقد سلم در رأس المال است.
۱۰. فقیهان مذکور اتفاق دارند که معلوم بودن، دین بودن مسلم فیه، وجود غالب آن در زمان تحویل و مهلت دار بودن تحویل مسلم فیه از شرایط خصوصی انعقاد عقد سلم در محل آن است و در نبود یکی از آن ها عقد سلم منعقد نمیشود. ۱۱. فقیهان مذکور اتفاق نظر دارند که معلوم بودن زمان تحویل مسلم فیه و تحویل خود مسلم فیه نه بدیل آن از شرایط اختصاصی صحت عقد سلم در مورد تحویل مسلم فیه است و در نبود آن ها عقد سلم صحیح نیست، همچنان نیاز است که مکان تحویل کالا در صورت نیاز به مصارف و حمل و نقل مشخص شود.
۱۲. عقد سلم به اعتبارهای مختلف قابل دسته بندی است. به لحاظ زمان پرداخت مسلم فیه (کالا) به عقد سلم فوری و مؤجل و به لحاظ پرداخت تمام مسلم فیه در یک وقت، به عقد سلم واحد و یک باره و به عقد سلم با اقساط و به لحاظ ارتباط و عدم ارتباط عقد سلم با عقد دیگری به عقد سلم مستقل و عقد سلم موازی در فقه اسلامی تقسیم شدنی است.
۱۳. عقد سلم با بیع معدوم و عقود بیع، صرف، مضاربت، شرکت، قرض و بیع استرجار تفاوت دارد و تفاوت های آن ها در گذشته برجسته شده است.

۱۴. فقیهان اسلامی به طور کل کاربرد عقد سلم در محصولات زراعتی، حیوانی، صنعتی و تجارتي را مجاز دانسته اند.
۱۵. کاربرد عقد سلم در بانکداری اسلامی از موارد کاربرد معاصر آن است و فقیهان اسلامی مجاز دانسته اند.
۱۶. استصناع در شرع عبارت از عقد تملیک عین معروف در ذمه به قیمت معلوم است که ساخت آن منوط به حرفه و مواد اولیه سازنده شده به طریق ویژه. به اساس این تعریف عقد استصناع تابع عقود بیع، سلم و اجاره نیست، بلکه عقدی مستقل و دارای شروط، انواع و احکام مخصوص است.
۱۷. عقد استصناع به مجرد انعقاد به نسبت هر دو طرف عقد لازم است و طرفین ملزم اند که آثار آن را به رضایت به پذیرند و در غیر آن به پذیرش آن مجبور میشوند.
۱۸. کاربرد عقد استصناع در بانکداری اسلامی و ساختمان سازی از موارد کاربرد معاصر این عقد محسوب میشود و در شریعت اسلامی مجاز است.

پیشنهادات

بادر نظر داشت اهمیت عقدسلم و استصناع در اجتماع اسلامی و کاربرد وسیع آن ها و اتباع شریعت اسلامی به طور مختصر پیشنهاد میگردد:

۱. فقیهان معاصر به خصوص در افغانستان نهادی لازم است که مسایل کاربرد معاصر معاملات به خصوص عقد سلم و استصناع را به مردم واضح سازند، چون که در زمینه منبع علمی مستقل به زبان های ملی وجود ندارد.

۲. برای بانک های که در افغانستان خدمات بانکی ارائه میکنند، لازم است به اساس معاملات مشروع به خصوص عقدسلم و استصناع با مردم معامله کنند و از معاملات سودی اجتناب کنند، چون که مخالف شریعت اسلامی است.

۳. به نهاد های مالی به خصوص شرکت ها تجاری و بانک ها پیشنهاد میگردد که از طریق علماء احکام عقدسلم و استصناع را به کارمندان خود آموزش دهند و به اساس آن ها تعامل کنند تا مشکلات مالی مردم مرفوع گردد.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af